

Хулосаи

Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон

Диссертатсияи Ҳазратзода Темурҷон Ҳазрат дар мавзӯи «Мукамалгардонии механизми идоракунии муносибатҳои байнибуҷетӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 08.00.07. – Молия, муомилоти пулӣ ва қарз дар кафедраи муносибатҳои молиявӣ – қарзии байналхалқӣ иҷро гардидааст.

Дар рафти иҷрои диссертатсия Ҳазратзода Темурҷон Ҳазрат унвонҷӯи кафедраи муносибатҳои молиявӣ – қарзии байналхалқии Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон ба шумор мерафт.

Ҳазратзода Темурҷон Ҳазрат соли 1996 Донишгоҳи давлатии Тоҷикистон аз рӯйи ихтисоси иқтисодиёт ва баплангирии КАС – ро хатм намудааст. Ҳазратзода Темурҷон Ҳазрат аз соли 2022 дар кафедраи дар кафедраи муносибатҳои молиявӣ – қарзии байналхалқии Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон ҳамчун унвонҷӯ аз рӯйи ихтисоси 08.00.07. – Молия, муомилоти пулӣ ва қарз оғоз карда, ҳоло дар соли охирин таҳсил намуда истодааст.

Роҳбари илмӣ унвонҷӯ доктори илмҳои иқтисодӣ, дотсент, муовини ректор оид ба робитаҳои байналмилалӣ Сафаров Баҳром Гулматович мебошад.

Имтиҳони номзадиро аз фанҳои забони хориҷӣ англисӣ, 5(аъло), аз 19 ноябри соли 2023, таърих ва фалсафаи илм, 4(хуб) аз 05 ноябри соли 2014, шаходатномаи №25 аз 04 декабри соли 2014 дар Донишқадаи молия ва иқтисоди Тоҷикистон ва имтиҳони номзадӣ аз рӯйи ихтисоси 08.00.07 – Молия, муомилоти пулӣ ва қарз бо баҳои 5 (аъло) дар Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон супоридааст.

Диссертатсияи Ҳазратзода Темурҷон Ҳазрат дар ҷаласаи ғайринавбатии кафедраҳои муносибатҳои молиявӣ – қарзии байналхалқӣ ва молияи Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон ба таври ошкор муҳокима гардидааст. Ба диссертатсия аз ҷониби муқарризон баҳои мусбат дода шуда, пас аз ислоҳи камбудӣҳо ба зинаи навбатии ҳимоя тавсия карда шудааст.

Мавзуи таҳқиқоти диссертатсионии Ҳазратзода Темурҷон Ҳазрат дар ҷаласаи Шурои олимони Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон 30 ноябри соли 2022, протоколи №4/5.17 тасдиқ шудааст.

Дар натиҷаи муҳокимаи диссертатсия дар мавзӯи «Мукамалгардонии механизми идоракунии муносибатҳои байнибуҷетӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» чунин хулосаҳо бароварда шуд:

Тавсифи умумии таҳқиқот

1. Дар шароити густариш ва вусъатёбии иқтисоди бозорӣ, масъалаи худмаблағгузорӣ ва худшуглӣ на танҳо ҳоси субъектҳои хоҷагидор, балки ҳоси

дилхоҳ шоҳаи иқтисод дар сатҳи ҷумҳурӣ ва минтақа ба шумор меравад. Дар чунин маврид мутавозинии таъмини даромаду хароҷотҳо барои ҳар як минтақа мубрамтарин масъала ҳисоб меёбад.

Омӯзиши назария ва амалия барои мувозингардонии молиявӣ ва таъмини тавсеаи пойдори минтақҳо шаҳодат медиҳад, ки равишҳои тавозунии амудию уфуқии дар бучаи зинаҳои мухталиф истифодашаванда ноқис мебошанд, аз ин ҷиҳат тақсимои номутавозунии манбаъҳо дар байни минтақаҳо ба вучуд омадааст.

Дар марҳилаи кунунии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон масъалаҳои интихоби воситаҳои оқилона ва камхарҷ барои муносиб гардонидани муносибатҳои байнибучетӣ ба таъмини устувории сохтори давлатӣ дар кишвар ва татбиқи манфиатҳои минтақаҳо ва шахрвандони кишвар нигаронида шудаанд.

Назароти баённамуда ва дигар масоили марбут ба самти идораи равобити байнибучетӣ, аз мубрамияти мавзуи интихобшуда дарак дода, инъикосгари афзалиятҳои назариявӣ ва амалии таҳқиқот мебошанд.

2. Саҳми шахсии доктараби дарёфти унвони илмӣ дар таҳқиқот. Унвонҷӯ дар ҳамаи марҳилаҳои иҷроӣ нақшаи кории диссертатсия, махсусан ҳангоми интихоби мавзӯ, асосноксозии зарурат ва дараҷаи таҳқиқи мавзуи илмӣ, дар интихоби ҳадаф ва вазифаҳои таҳқиқот нақши муҳимро иҷро намудааст. Муаллиф ба таҳияи методологияи таҳқиқот, ошкорсозии муаммоҳо ва омилҳое, ки дар самти мукамал гардонидани муносибатҳои байнибучетӣ дар Тоҷикистон дар шароити муосир ҷой доранд, мустақилона машғул гардида, маводи омориро ҷамъоварӣ намуда, онҳоро тибқи нақшаи диссертатсия коркард намудааст, таҳлили назария ва консепсияҳои алоҳидаи олимон ва мутахассисоне, ки аз рӯи мавзуи зерин таҳқиқоти илмӣ, яъне мукамал гардонидани муносибатҳои байнибучетиро анҷом додаанд, амалӣ намудааст.

3. Дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқотро пеш аз ҳама истифодаи дурусти сарчашмаҳои оморӣ ва воқеънигорӣ маълумот оид ба объект ва мавзуи таҳқиқот, истифодаи иттилоот дар бораи муносибатҳои байнибучетӣ тасдиқ мекунанд. Ҳамаи ин ба унвонҷӯ имконияти анҷом додани таҳлили ҳаматарафаи муқаррароти мавҷудаи назариявиро оид ба мукамал гардонидани муносибатҳои байнибучетӣ медиҳад.

4. Мақсади таҳқиқот асосноксозии заминаҳои назариявии рушди идоракунии муносибатҳои байнибучетӣ ва пешниҳоди тавсияҳо оид ба мукамал гардонидани механизми идоракунии муносибатҳои байнибучетӣ ҳангоми гузариш ба рушди инноватсионӣ ба ҳисоб меравад.

5. Навгониҳои илмӣ таҳқиқоти диссертатсионӣ. Натоиҷи аслии таҳқиқот, ки дарбаргирандаи унсурҳои нави илмӣ мебошанд, дар шакли зер мавриди пешниҳод қарор дода шудаанд:

– самтҳои асосии муайянкунандаи идоракунии равобити байнибучетӣ ва механизмҳои амалисозии он мушаххас шуда, назари муаллифӣ ҷиҳати моҳияти механизмҳои идоранамоии равобити бучетӣ бо дарназардошти абзорҳои молиявии инкишофи соҳа дар миқёси кишвар амиқ карда шудааст;

– хусусиятҳои хоси татбиқи механизми идоракунии равобити байнибучетӣ баён гардида, алгоритми идоракунии равобити байнибучетӣ коркард ва пешниҳод гардидааст;

– таҷрибаи механизмҳои идоракунии равобити байнибучетӣ ҳамчун омили рушди молиявии минтақа бо дастгирии марказ дар кишварҳои ҷудогона омӯхта шуда, имконоти истифодаи он дар таҷрибаи Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод гардидааст;

– дар асоси таҳлили маҷмӯӣ шохисҳои равобити байнибучетӣ муайян гардида, мақом ва аҳаммияти онҳо дар тавсеаи минтақаҳои ҷудогонаи ҷумҳурӣ ошкор карда шуда, зарурат ва ҳадафмандии интиҳоби он ба сифати объекти мустақил зимни идоракунии молияи давлатӣ асоснок карда шудааст;

– исбот карда шуд, ки трансфертҳои бучетии аз тарафи андозҳои умумиҷумҳуриявӣ ба бучетҳои маҳал воридшаванда ҳангоми оқилона ва ҳадафмандона истифода гаштан, метавонанд дар шаклгирии воситаҳои худии минтақаҳо мусоидат намуда, боиси вусъатёбӣ ва беҳтаршавии идоракунии равобити байнибучетӣ гарданд;

– дар асоси таҳқиқоти илмӣ муайян карда шуд, ки такмилдиҳии низоми идоракунии муносибатҳои байнибучетӣ, ба мисли дилхоҳ низоми идорашаванда, бояд аз инъикоси алгоритмии раванди идоракунӣ оғоз гардида, он ҷиҳати татбиқи афзалиятҳо ҳангоми гузариш ба рушди инноватсионӣ равона карда шаванд.

6. Аҳаммияти назариявӣ ва амалии диссертатсия аз таҳқиқоти назариявӣ методологии мукамал гардонидани идораи муносибатҳои байнибучетӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон иборат мебошад, ки дар он ақидаҳои назариявии мактабҳои иқтисодӣ ва андешаҳои олимони ватанию хориҷӣ дар амал асоснок карда шудаанд. Натиҷаҳои таҳқиқоти методӣ назариявии амалишуда дар оянда ҳамчун пояи маълумот барои гузаронидани таҳқиқоти соҳаи молия, идоракунии муносибатҳои байнибучетӣ ва бучет, низоми бучетӣ кумак мекунанд. Дар амалия бошад, хусусан, дар низоми идоракунии Вазорати молия ва сохторҳои молияи минтақавӣ барои идоракунии оқилона ва самараноки молияи давлатӣ ва маҳаллӣ кумак мерасонанд. Тавсияҳои амалию назариявӣ барои муҳаққиқони ватанию хориҷӣ ва институтҳои муҳими давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон вобаста ба низоми идоракунии муносибатҳои байнибучетӣ муҳим арзёбӣ мегарданд. Бояд қайд намуд, ки тавсияҳои мазкур барои баланд бардоштани идоракунии самараноки молияи давлатии низоми давлатҳои рӯ ба тараққӣ, аз он ҷумла барои Ҷумҳурии Тоҷикистон нақши муҳим дорад. Як қатор натиҷаҳои назариявӣ методӣ ва амалиро метавон зимни таҳияи лексия ва курсҳои махсуси амалӣ, ба монанди «Молия», «Бучет ва низоми бучетӣ», «Идораи молияи давлатӣ», «Идоракунии давлатӣ ва маҳаллӣ» ва ғайраҳо истифода намуд.

7. Мутобиқати диссертатсия бо шиносномаи ихтисоси илмӣ. Соҳаи таҳқиқот ба бандҳои зерини Шиносномаи ихтисосҳои КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи ихтисоси 6D050901 – молия, муомилоти пулӣ ва қарз: 2.1. «Рушди унсурҳои молияи давлатӣ, минтақавӣ ва маҳаллӣ»; 2.7. «Асосҳои концептуалии муносибатҳои байнибучетӣ ва танзими бучетӣ»; 2.15.

«Равишҳои концептуалии ташаккули муносибатҳои байнибучетӣ»; 2.17. «Механизмҳои тақсимкунии воситаҳои бюджетӣ» ва 2.28. «Методология ва ҷанбаҳои ташкилӣ-иқтисодии таъмини худмаблағгузори маҳаллӣ» мувофиқат мекунад.

8. Тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои диссертатсия. Муқаррароти асосӣ ва натиҷаҳои таҳқиқот, ки дар матни диссертатсия оварда шудаанд, дар конфронсҳои илмӣ-амалии байналмилалӣ ва ҷумҳуриявӣ, семинарҳо ва мизҳои мудаввар, инчунин, дар семинарҳои назариявӣ дар давраи солҳои 2017-2022 мавриди ҳаллу фасл қарор гирифтаанд. Аз ҷумла, дар конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ таҳти унвони «Низоми андози Ҷумҳурии Тоҷикистон ва таъсири он ба инкишофи иқтисодиёти миллӣ: воқеият ва дурнамо» (Душанбе, 2022), конференсияи илмӣ-амалии байналмилалӣ таҳти унвони «Таджикистан в системе современных международных финансово-кредитных отношений» (Душанбе, 2021), «Солҳои рушди саноат (2022-2026)», (Душанбе, 2022), «Саноатикунонии кишвар ва таъмини рушди босуботи иқтисодиёт» (Душанбе, 2020) ва ғайра маъруза гардидаанд.

9. Интишори натиҷаҳои диссертатсия. Аз рӯйи маводи диссертатсия аз ҷониби унвонҷӯ 13 мақола, дар ҳаҷми умумии 5,0 ҷ.ҷ. chop гардидааст, ки аз инҳо 5 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр гардидаанд.

10. Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия. Диссертатсия аз номгӯйи ихтисораҳо, муқаддима, тавсифи умумии таҳқиқот, қисмати асосӣ (3 боб ва 9 зербоб), хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳо, рӯйхати адабиёти истифодагардида аз 215 номгӯй, 12 расм, 33 ҷадвал, 3 диаграмма иборат буда, дар маҷмӯъ 194 саҳифаи матни компютерио ташкил додааст.

11. Алоқамандии мавзӯи диссертатсия ба самтҳои афзалиятҳои рушди илм. Корҳои иҷрокардаи диссертант ба талаботи чунин санадҳои барномавии рушди иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз қабili Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030, Стратегияи идоракунии молияи давлатӣ барои давраи то соли 2030, Тавзеҳот оид ба самтҳои асосии сиёсати буҷети давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли 2021 ва Консепсияи идоракунии рушди маҳал дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 ҷавобгӯ мебошанд.

12. Мавҷудияти санади тасдиқкунандаи татбиқи натиҷаҳои илмӣ дар истеҳсолот. Санади тасдиқкунандаи татбиқи натиҷаҳои таҳқиқот аз ДДМИТ аз 23.05.2025 №67-дс мавҷуд аст.

ФЕҲРИСТИ ИНТИШОРОТИ МУАЛЛИФ ДОИР БА МАВЗӢИ ТАҲҚИҚОТ

Мақолаҳо дар маҷаллаҳои тадрисшаванда:

[1-М]. Ташаккули механизми самараноки истифодаи кумаки беруна [Матн]. // Паёми молия ва иқтисод. Маҷаллаи илмӣи Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон. Соҳаи илмҳои иқтисодӣ, Душанбе – 2021, №2 (26). С. 94-102.

[2-М]. Муносибатҳои байнибучетӣ: Самтҳои афзалиятноки рушди онҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн]. // Паёми Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон. Соҳаи илмҳои иқтисодӣ, Душанбе – 2021, №4/1 (29). С. 131-137.

[3-М]. Таҳлили вазъи муосири идоракунии муносибатҳои байнибучетӣ ва дастгирии молиявии минтақаҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн]. // Иқтисодиёти Тоҷикистон. Нашриёти: Институти иқтисодиёт ва демографияи Академияи миллии илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, Душанбе-2021, №3. С. 212-218.

[4-М]. Арзёбии сарчашмаҳои бюджетҳои маҳаллӣ ва идоракунии муносибатҳои байнибучетӣ дар ВМКБ [Матн]. // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иқтисодӣ-гуманитарӣ, Душанбе – 2022, №6, С. 103-110.

[5-М]. Мукамалгардонии муносибатҳои байнибучетӣ ва дастгирии молиявии минтақаҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн]. // Паёми Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон. Соҳаи илмҳои иқтисодӣ. - Душанбе, 2023. - №3 (37). - С. 282-293. ISSN – 2663-0389.

Дар дигар нашрияҳо:

[6-М]. Таҷрибаи хориҷии идоракунии муносибатҳои байнибучетӣ ва истифодаи он дар Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн] // Маводи конфронси байналмиллалӣ илмӣ амалӣ дар мавзӯи “Тоҷикистон дар низомии муносибатҳои муосири байналмиллалӣ молиявӣ қарзӣ”. - Душанбе, 26 декабри соли 2021. – саҳ. 68-73.

[7-М]. Муносибатҳои байнибучетӣ ҳамчун омили муҳими рушди иқтисодӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон [Текст] // Маводи конфронси ҷумҳуриявии илмӣ- назариявӣ дар мавзӯи «Низомии бучетии ҚТ дар давраи истиқлолияти давлатӣ: ҳолат ва дурнамо». - Душанбе, 11-уми декабри соли 2021. – саҳ. 174-181.

[8-М]. Роҳҳо ва механизмҳои асосии рушди муносибатҳои байнибучетӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон [Текст] // Маводи конфронси ҷумҳуриявии илмӣ- назариявӣ дар мавзӯи «Низомии андози Ҷумҳурии Тоҷикистон ва таъсири он ба инкишофи иқтисодиёти миллий: Воқеият ва дурнамо». - Душанбе, 07-уми майи соли 2022. – саҳ. 93-99.

[9-М]. Афзалиятҳо ва самтҳои асосии рушди муносибатҳои байнибучетӣ [Матн] // Маводҳои Конференсияи илмӣ – назариявии ҳайати профессорон, устодон ва донишҷӯёни ДДМИТ аз рӯи натиҷаҳои корҳои илмӣ-таҳқиқотӣ бахшида ба “Солҳои рушди саноат” (2022-2026) аз 18 то 22 апрели соли 2022. – саҳ. 66-69.

[10-М]. Таҳлили вазъи муосир ва дурнамои рушди муносибатҳои байнибучетӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. [Матн]. // Маводҳои Конференсияи илмӣ – амалии Ҷумҳуриявии кафедраи менеҷмент ва маркетинг дар якҷоягӣ бо кафедраи менеҷменти молиявӣ (29 ноябри соли 2022), саҳ. 111-117

[11-М]. Асосҳои методологии идоракунии муносибатҳои байнибучетӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн]. //Маводҳои Конференсияи илмӣ – назариявии ҳайати профессорон, устодон ва донишҷӯёни ДДМИТ аз рӯи натиҷаҳои корҳои илмӣ-таҳқиқотӣ (2022-2026) аз 24 то 28 апрели соли 2023. - саҳ. 83 – 87.

[12-М]. Асосҳои институтсионалии танзими муносибатҳои байнибучетӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн]. // Маводи Конференсияи илмӣ – амалии Ҷумҳуриявӣ дар мавзӯи “Муаммоҳо ва дурнамои рушди бахши молиявии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шароити гузариш ба иқтисодиёти рақамӣ”, бахшида ба ҷашни 100-умин

солгарди таъсисёбии мақомоти молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон (07.12.2024). Саҳ. 273 – 282.

[13-М]. Арзёбии сарчашмаҳо ва фишангҳои маблағгузори бучети маҳаллии минтақаҳои сусттаракқикарда [Матн]. // Паёми Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон. Соҳаи илмҳои иқтисодӣ. - Душанбе, 2024. - №4.1 (43). - С. 242-253. ISSN – 2663-0389.

Чаласаи кафедраҳо қарор қабул кард:

1. Диссертатсияи Ҳазратзода Темурҷон Ҳазрат дар мавзӯи “Мукамалгардони механизми идоракунии муносибатҳои байнибучетӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон”, ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 08.00.07. – Молия, муомилоти пулӣ ва қарз пешниҳод гардидааст, кори анҷомёфта ҳисобида шавад.
2. Қарори якҷояи кафедраҳои муносибатҳои молиявӣ – қарзии байналхалқӣ ва молияи Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон аз “25” юни соли 2025, суратмаҷлиси № 11 тасдиқ карда шавад.

Раис:

номзади илмҳои иқтисодӣ, дотсент
мудир кафедраи молияи ДДМИТ

Убайдуллозода Ф.У.

Котиб:

номзади илмҳои иқтисодӣ, дотсент
мудир кафедраи

муносибатҳои молиявӣ – қарзии байналхалқии ДДМИТ

Убайдуллоев Ф.К.

Дурустии имзоҳои Ф.У. Убайдуллозода ва Ф.К. Убайдуллоев – ро тасдиқ мекунам.

Сардори шӯъбаи кадрҳо
ва қорҳои махсуси ДДМИТ

Мирчамолов М.А.